

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

REMISSYTTRANDE Ju 2023/01196

Stockholm, 2023-07-07

Justitiedepartementet

Enheten för immaterialrätt och transporträtt

endast per e-post

ju.remissvar@regeringskansliet.se; cc: ju.l3@regeringskansliet.se

Remissyttrande över EU-kommissionens patentpaket

I enlighet med remiss daterad den 12 maj 2023 yttrar sig AIPPI Sverige över EU-kommissionens patentpaket enligt nedan. Först yttrar sig AIPPI Sverige över den del av remissen som avser tilläggsskydd och därefter över den del av remissen som avser tvångslicensiering.

A. Tilläggsskydd

I denna del yttrar sig AIPPI Sverige över EU-kommissionens patentpaket i de delar förslaget avser förslag till förordningar om tilläggsskydd (COM(2023) 221, COM(2023) 222, COM(2023) 223 och COM(2023) 231). I remisshanteringen av denna del har AIPPI Sverige samverkat med Svenska Patentbyråers Förening (SEPAF) och FICPI Sweden i syfte att möjliggöra en bred analys av de förslag som yttrandet avser. För AIPPI Sverige har remissvar utarbetats av en arbetsgrupp bestående av Joanna Applequist och Camilla Mörch.

WWW.AIPPISE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

1. Sammanfattning

I detta avsnitt följer en sammanfattning av de huvudsakliga synpunkter AIPPI Sverige framför i detta yttrande över Kommissionens förslag avseende förordningar om tilläggskydd till patent.

Trots att ”Explanatory memorandum” anger att förordningarna inte avser att ändra tilläggskyddsregimen i sak, förefaller de begrepp som används i förslagen för att beskriva rådande praxis både vara rejält förenklade och betydelsemässigt skilja sig från de som EU-domstolen använt och som nationella domstolar nu gör sitt bästa för att implementera i enskilda ärenden. Detta riskerar att skapa en betydande osäkerhet för såväl sökanden som myndigheter och domstolar, avseende förordningarnas lydelse och tillämpning.

Kommissionen förefaller ha underskattat den juridiska och tekniska kompetens som granskningsmyndigheten måste ha för att genomföra patentkravstolkning vid tillämpning av de föreslagna förordningarna. Vidare bortser Kommissionen från granskningsmyndighetens behov av bred språklig kompetens i ljuset av att Londonöverenskommelsen inte är tillämplig i alla EU:s medlemsstater, varför patentkraven i en tilläggskyddsansökan måste granskas med avseende på artikel 3a i lydelse som inte är giltiga på engelska, tyska eller franska.

Kommissionen föreslår att EUIPO ska vara den granskande myndigheten i ett nytt centraliserat förfarande. Det framstår inte som en lämplig ordning. Det huvudsakliga skälet till varför EUIPO och dess överinstanser inte är lämpliga att hantera invändningar, överklaganden och ogiltighetsärenden är enligt AIPPI Sverige att det inte går att garantera tillgång till nödvändig kompetens och erfarenhet. Problem med kompetensgarantier gör sig än mer gällande i de föreslagna överprövningsinstanserna. I synnerhet finns det ingen teknisk kompetens tillgänglig i Europeiska unionens Tribunal, vilket innebär en rättsosäkerhet för sökanden och tredje part, med risk för otydligheter och en än mer icke-harmoniserad praxis än idag. Att patentombud

WWW.AIPPI.SE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

inte har behörighet att föra talan i alla överprövningsinstanser, talar också mot EUIPO som central granskningsmyndighet för tilläggsskyddsansökningar.

Utöver ovanstående noterar AIPPI Sverige oklarheter om innebörden av kravet att påvisa ekonomiskt samband mellan innehavare av grundpatent och marknadsgodkännande, samt försämrade möjligheter att få tilläggsskydd på patent för andra medicinska indikationen. Kommissionens förslag underskattar komplexiteten i patentkravstolkning, ett område som kräver lång erfarenhet och kunskap inom patenträtten, inte bara beträffande de juridiska problemställningarna utan också beträffande det aktuella tekniska området som patentet avser.

I kombination med att förslaget bygger på att EUIPO ska hantera i praktiken samtliga tilläggsskyddsansökningar inom EU, ifrågasätter AIPPI Sverige att det föreslagna gransknings- och överprövningssystemet kommer att erbjuda ett transparent, tydligt och rättssäkert förfarande som bygger vidare på och enhetligt tillämpar den praxis EU-domstolen skapat för tilläggsskydd sedan 1994. Osäkerheten underbyggs vidare av att det centraliserade förfarandet föreslås vara exklusivt forum för granskningen av de flesta tilläggsskyddssansökningar. Åtminstone under en längre övergångsperiod måste sökanden kunna välja att söka tilläggsskydd i enskilda medlemsstater.

2. Särskilda synpunkter på Kommissionens förslag avseende förordningar om tilläggsskydd till patent

I de delar AIPPI Sverige har generella kommentarer eller synpunkter på de fyra förordningsförslagen skiljer sig förordningarna inte åt i sak. Vad som delges i yttrandet avser därför samtliga fyra förordningsförslag, om inte annat särskilt anges i yttrandet. Hänvisningar i yttrandet till enskilda sidor, punkter eller artiklar avser sidor, punkter respektive artiklar i förslaget till ny förordning om tilläggsskydd till patent på läkemedel, COM(2023) 231, om inte annat särskilt anges.

WWW.AIPPI.SE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

2.1 Preamblel, punkterna 8-13

På flera platser i ”Explanatory Memorandum” (sidorna 2, 7 och 11) anges att förordningarna inte avser att förändra tilläggsskyddsregimen i sak, och att förutsättningarna för tilläggsskydd ska bestå med de nya förordningsförslagen.

Detta motsägs av de nya punkterna 8-13 i preamblel till förordningen.

I punkterna 8-10 utvecklas förutsättningarna för att bevilja tilläggsskydd, särskilt att produkten måste skyddas av patentet (artikel 3a i förordningen). Skrivningarna i dessa nya punkter påminner om vad EU-domstolen beslutat i exempelvis mål C-493/12 (”Eli Lilly”), C-121/17 (”Teva”) och C-650/17 (”Royalty Pharma”). De begrepp som används för att beskriva rådande praxis är dessvärre delvis rejält förenklade, delvis andra än de som EU-domstolen använt och som nationella domstolar nu gör sitt bästa för att implementera i enskilda ärenden. Den här typen av svepande beskrivningar och annorlunda begreppsanvändning kommer att försvåra och fördyra för den som ska förhålla sig till förordningstexten. Skrivningarna skapar osäkerhet om vad som ska gälla och hur myndigheter och domstolar kommer att förstå och tolka förordningens artiklar. Särskilt när det gäller preamblels punkt 8 i förhållande till artikel 3a och de artiklar som nödvändigtvis också måste tillämpas inom ramen för tillämpningen av artikel 3a (särskilt artikel 1), är det avgörande att de nya förordningarna är så tydliga i sakfrågorna som möjligt för att undvika att skapa turbulens i det nya ansökningsförfarandet.

På samma sätt har Kommissionen i punkten 9 troligen avsett att beskriva den praxis som EU-domstolen skapade genom sitt avgörande i mål C-392/97 (”Farmitalia”). Även här skapar ordalydelsen, den nya inblandningen av biosimilarer – som återkommer i punkten 10 och utvecklas något i punkten 13 – och den felaktiga uppfattningen om vad som utgör en produkt (”either alone or in combination with one or more additional active ingredients”) har ingen

WWW.AIPPI.SE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

förankring i artikel 1b utan är en direkt felaktighet) en ordentlig osäkerhet om hur artikel 3b kommer att tolkas och implementeras av den myndighet och de överprövningsinstanser som ska pröva tilläggsskyddsansökningar.

I punkterna 9, 10 och 11 blir det tydligt att det finns en bristande förståelse för att tilläggsskyddet är helt beroende av grundpatentets skyddsomfång. Istället kan man uppfatta att Kommissionen menar att det är marknadsgodkännandets omfattning som styr tilläggsskyddets skyddsomfång (punkten 10 "the active ingredient or combinations thereof, covered by the authorisation", vilket inte är en beskrivning som har förankring i artikel 1a och 1b, och punkten 11 där Kommissionen verkar utöka skyddsomfånget av tilläggsskyddet till tillverkning av – men endast tillverkning - "not only the product identified in the certificate but also therapeutically equivalent derivatives of that product" utan att klargöra att skyddsomfånget är helt avhängigt grundpatentets skyddsomfång).

I preambeln punkten 12 beskrivs ett nytt hinder mot tilläggsskydd, nämligen att om två patenthavare söker tilläggsskydd för samma produkt måste de visa att de inte är ekonomiskt länkade till varandra. Det finns dock inte någon förklaring av vad som menas med "economically linked" och hur långtgående detta förbud ska förstås, eller hur detta ska bevisas. Av preambeln förefaller det alltså som att det är sökanden som har att bevisa ("demonstrate") att ekonomiskt samband saknas, men det framgår inte direkt av förslaget till artikel 3.3 i förordningen. Fråga uppstår hur granskningsmyndigheten ska kunna förstå och verifiera ett eventuellt ekonomiskt samband om skyldigheten att beskriva detta inte uttryckligen ligger på sökanden.

Vidare anges i punkten 12, vilket dock inte har givits någon motsvarighet i en ändrad artikel i förordningarna, att "*no certificate should be granted to the proprietor of a basic patent in respect of a product which is the subject of an authorisation held by a third party, without that party's consent*". Syftet får förstås vara att det endast är den som har verkat för att

WWW.AIPPISE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

tillgängliggöra ett läkemedel på marknaden till patienternas godo, som ska kunna belönas med ett tilläggskydd till ett patent som skyddar produkten som marknadsgodkännandet avser. Konsekvenserna av förslaget, eller den begränsade tillämpning av artikel 3.2 som denna punkt i preambel ger uttryck för, är dock mer långtgående än så. Syftet med förslaget får anses utgå ifrån att det bara är det första godkännandet för produkten som läkemedel (eller växtskyddsmedel) på marknaden som är värt en belöning och att den som är först med ett marknadsgodkännande som avser en viss produkt har gjort en ojämförligt större investering i den medicinska utvecklingen än andra, som får marknadsgodkännande vid ett senare tillfälle eller som erhållit patentskydd för forskning som ännu har en bit kvar till marknaden. Ett sådant tankesätt strider mot patentsystemet där patent på andra medicinska indikationen inte bara är vanliga utan också viktiga för att driva forskning för nya indikationer för kända produkter/kompositioner. Sjukdomar som visat sig svåra att lindra eller bota kan kräva längre forskningstid och fler försök, och ett system där det bara är den aktör som snabbast fått ut ett läkemedel på marknaden – oavsett mot vilken indikation – som belönas, förefaller riskera att hämma läkemedelsutvecklingen istället för att uppmuntra den. Redan nuvarande artikel 3d, som kräver att ansökan om tilläggskydd görs inom sex månader från det att det första marknadsgodkännandet inom Unionen, eller patentet, beviljas, och att varje patenthavare endast kan erhålla ett tilläggskydd per produkt, är begränsande för möjligheten att få tilläggskydd till patent på andra medicinska indikationen. Om det dessutom krävs att patenthavaren ingår ett sorts licensförhållande med den part som har det första marknadsgodkännandet för produkten eller på annat sätt erhåller partens godkännande, innebär det i princip att utvecklingen av läkemedel för nya indikationer med kända produkter inte kan verka på marknaden på samma villkor som andra. Den som ägnar sig åt tidskrävande forskning, och framför allt tidskrävande läkemedelsutveckling, får alltså inte nödvändigtvis tillgång till det belöningsystem som tilläggskydd innebär.

Hänvisningen i punkten 13 till att produkter i biologiska läkemedel ska förstås genom deras INN och att produkter med samma INN ska anses vara samma produkt oavsett om de uppvisar

WWW.AIPPI.SE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

mindre skillnader, är en ny förutsättning för tolkningen av artikel 3a som inte har stöd i praxis från EU-domstolen och som inte ytterligare förklarats i förslaget. Vad det innebär för tolkningen och implementeringen av artikel 3a, särskilt med avseende på var gränsen går för "minor differences", är således oklart.

2.2 Scope of the centralised application

Här hänvisas särskilt till preambelpunkten 22 och artikel 20 i förordningsförslag COM(2023) 231 respektive preambelpunkten 25 och artikel 19 i förordningsförslag COM(2023) 223.

Det anges i preambeln att det centraliserade granskningsförfarandet ska vara tillgängligt endast för europeiska patent som grundpatent eftersom det vore för komplext för granskningsmyndigheten att hantera en ansökan där de olika grundpatenten sannolikt har olika patentkrav.

AIPPI Sverige framhåller att den s.k. Londonöverenskommelsen inte är tillämplig i alla EU:s medlemsstater och att en tilläggs-skyddsansökan måste granskas med avseende på artikel 3a (om produkten skyddas av grundpatentet) i förhållande till respektive nationellt giltiga patentkravslydelse. Ett europeiskt patent kan visserligen vara beviljat med en gemensamt gällande patentkravslydelse, som vid beviljandet har översatts och finns tillgänglig på engelska, tyska och franska, men efter validering av patentet kan det likväl vara så att det bara är patentkravslydelsen på det nationella språket som har giltighet i ett visst land. Så är exempelvis fallet med patent i Spanien, Polen, Portugal och Italien.

Det är oklart om Kommissionen har tagit hänsyn till denna komplexitet, att den granskande myndigheten i det centraliserade förfarandet måste läsa och förstå patentkrav inte bara på tyska, engelska och franska utan också på vissa andra europeiska språk, för att granska en och samma ansökan. Språkliga skillnader mellan de olika patentkravsuppsättningarna kommer att påverka

WWW.AIPPI.SE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

om produkten skyddas av det enskilda patentet. Det är oklart om Kommissionen har tagit hänsyn till hur svårt det är att tolka patentkrav för att tillämpa artikel 3a. Hela förslaget genomsyras av en underskattning av att patentkravstolkning är komplicerat och kräver erfarenhet och kunskap inom patenträtten, inte bara beträffande de juridiska problemställningarna utan också beträffande det aktuella tekniska området som patentet avser. Att det har visat sig särskilt svårt att harmonisera tillämpningen av artikel 3a i nuvarande tilläggskyddsförordningar får åtminstone till viss del anses bero på att patenträtten inte är harmoniserad på EU-nivå. När det gäller nationellt validerade europeiska patent finns det möjligen en förhoppning om att införandet av ett europeiskt patent med enhetlig effekt på sikt kommer att göra att även nationell patentpraxis närmar sig varandra inom EU, men man får räkna med att det är långt kvar dit. Dessutom är flera av de länder som inte anslutit sig till Londonöverenskommelsen inte heller med i det fördjupade patentsamarbetet om ett enhetligt patent, varför en enhetlig europeisk patentpraxis inte kan förväntas uppstå inom någon kortare tid.

Redan av den här anledningen förefaller det som att förslaget på en centraliserad granskning och en central granskningsmyndighet är för tidigt väckt. Utan att patenträtten är fullt ut harmoniserad inom hela EU är det inte möjligt att välja ut ett område, som man gjort med tilläggskydd, för en gemensam handläggning och tillämpning på det sätt som föreslås. Risken är att den granskning som ska genomföras av den centrala myndigheten antingen blir omöjligt betungande eller att myndigheten måste ta sådana genvägar i sin granskning att tyngdpunkten i granskningen vältras över på tredje part som måste bevaka myndighetens samtliga förslag till beslut i detalj och lägga tid och kostnader på att hålla efter systemet. Det kan inte vara avsikten med förslaget.

WWW.AIPPISE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

2.3 EUIPO som central granskningsmyndighet, med följd att överprövning av beslut hänvisas till överklagandenämnderna vid EUIPO, och vidare till Europeiska Unionens tribunal

Förslaget att inrätta en granskningspanel vid EUIPO för att granska och bedöma tilläggsnyddsansökningar som grundar sig på marknadsgodkännanden utfärdade av Kommissionen och europeiska patent (nationellt validerade eller med enhetlig verkan), omfattar också att det inte ska vara möjligt för sökanden att välja att ansöka om tilläggsnydd vid nationell myndighet om marknadsgodkännandet som åberopas i ansökan är ett centralt marknadsgodkännande utfärdat av Kommissionen.

Idag har EUIPO ingen kompetens och ingen erfarenhet av patenträttsliga frågor. Förslaget inkluderar att det i EUIPO:s granskningspanel skulle ingå två ledamöter från nationella patentmyndigheter inom EU. Av de skäl som förklaras ovan ger det dock inte nödvändigtvis en garanti för att dessa granskningspersoner har tillräcklig och nödvändig kompetens och kapacitet att genomföra den patentkravstolkning som krävs i tillämpningen av artikel 3a för samtliga de nationellt validerade grundpatent som en enskild tilläggsnyddsansökan avser. Det är inte heller säkert att de personer som granskar ansökan kommer att ha den kompetens som krävs för att förstå det teknikområde som det enskilda patentet avser. Det är exempelvis stor skillnad mellan de kunskaper som krävs för att förstå ett patent som avser en antikropp och ett patent som avser en kemisk produkt. Förslaget visar att Kommissionen har bristande förståelse för hur komplext området är och att det inte kan vara fråga om att nöja sig med en nationell granskare med erfarenhet från granskning av tilläggsnyddsansökningar vid nationellt patentverk, utan att det verkligen krävs att rätt tekniska kompetens finns tillgänglig. Även på detta område verkar Kommissionen ha undervärderat hur detaljerna i handläggningen påverkar granskningsförfarandet och rättssäkerheten för sökanden.

WWW.AIPPI.SE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

Problematiken med kompetensgarantier gör sig än mer gällande i de föreslagna överprövningsinstanserna. I förslaget beskrivs hur EUIPO:s överklagandenämnd kan rekrytera kompetent personal för att hantera överklagade yttranden om tilläggsskyddsansökningar, invändningar mot positiva yttranden, etc. Dessvärre är det inte en del av förslaget att en viss överklagandenämnd som ska pröva en sådan fråga i praktiken ska ha relevant teknisk kompetens. Det finns alltså ingen garanti för att någon i överklagandenämnden alls har teknisk kompetens, än mindre rätt teknisk kompetens för den aktuella ansökan.

I Europeiska unionens Tribunal finns ingen teknisk kompetens. Det innebär en rättsosäkerhet för sökanden och tredje part, samt riskerar att leda till otydligheter och en icke-harmoniserad tillämpning. Idag avgörs flertalet av de cirka 70–100 ansökningar som lämnas in varje år av de nationella myndigheterna och av nationella överprövningsinstanser som i någon mån har erfarenhet av att avgöra patentfrågor och som har förståelse och kunskap om patentsystemet.

EU-domstolen har haft svårt att uttrycka sig i patenträttsligt relevanta termer vilket kan ha bidragit till en del av de olikheter i tillämpningen av tilläggsskyddsförordningarna på nationell nivå som Kommissionen kritiserat. Exempelvis var det egentligen först år 2011, i mål C-322/10 ("Medeva") som sedan förtydligat i mål C-493/12 ("Eli Lilly"), som EU-domstolen tydligt angav att *de regler som ska användas för att fastställa vad som skyddas av ett grundpatent i den mening som avses i artikel 3 a, är reglerna rörande omfattningen av den uppfinning som utgör föremål för grundpatentet, dvs. när fråga är om ett patent som meddelats av EPO, de regler som följer av Europeiska patentkonventionen och av protokollet angående tolkningen av artikel 69 i denna konvention.* EU-domstolens tidigare användning av patenträttsligt ogrundade omskrivningar ifråga om att produkten skyddas av grundpatentet endast om *patentkraven underförstått men nödvändigtvis, specifikt avser den aktuella aktiva ingrediensen*, samt att produkten måste vara en del av *kärnan av den innovativa verksamheten*, har skapat osäkerhet och lett till kostnader för både sökanden och tredje parter. Ett nytt granskningsförfarande bör inriktas på att undvika otydligheter i praxis. Det bör kunna åstadkommas bland annat genom

WWW.AIPPI.SE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

att säkerställa att de myndigheter och överprövningsinstanser som ska besluta frågor om tilläggskydd har den kompetens och erfarenhet i patenträtt som krävs för att hantera frågorna.

Här kan man framhålla att även om tilläggskyddet är en egen rättighet, en rättighet *sui generis*, och alltså inte samma rättighet som det grundpatent på vilket det vilar, är det svårt att genomföra en materiellt riktig och rättssäker granskning och bedömning av ett tilläggskyddsärende utan förståelse för patent och patentskyddets omfattning och verkningar. Det är det primära skälet till varför EUIPO (och dess överinstanser) inte är en lämplig granskningsmyndighet eller myndighet att hantera tilläggskyddsärenden (dvs. också invändningar och överklaganden, och till och med ogiltighetsärenden, mot beslut i sådana ärenden). Det går inte att garantera att den granskande och beslutande myndigheten kommer att ha rätt och nödvändig kompetens och erfarenhet för dessa ärenden, och de förslag som ligger på bordet ger inga sådana garantier.

Ytterligare, när det gäller den exklusiva kompetens som föreslås för EUIPO i tilläggskyddsansökningar som grundar sig på centrala marknadsgodkännanden som granskats av EMA och som beviljats av Kommissionen, förefaller det som att utgångspunkten är att den som söker marknadsgodkännande är fri att välja mellan den centraliserade proceduren och den icke-centraliserade proceduren (som innefattar tre olika vägar: ett decentraliserat förfarande, ett helt nationellt förfarande, och ett förfarande för ömsesidigt erkännande). Så är inte fallet. Exempelvis kan det nationella förfarandet endast användas om godkännande söks endast för en medlemsstat, och den centraliserade proceduren är tvingande för biotekniska läkemedel, genterapier och läkemedel som avser bland annat behandling av cancer och hiv. För sådana läkemedel skulle patenthavaren således fräntas möjligheten att söka tilläggskydd via nationella patentmyndigheter. Ätminstone under en längre övergångsperiod medan ett nytt centralt granskningsförfarande för tilläggskydd utformas, initiala problem reds ut och en stabil praxis utformas, måste sökanden kunna välja att söka tilläggskydd i enskilda medlemsstater. Rättsosäkerheten med ett nytt system är alldeles för låg i uppstartsfasen, och tilläggskydden är

WWW.AIPPI.SE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

alldeles för viktiga för patenthavaren, för att hela tilläggsskyddssystemet ska sättas i gungning under en period.

En ytterligare risk med att genomföra förslaget med EUIPO som granskande myndighet är att EUIPO:s processer är utformade för att passa varumärkesansökningar och -rättigheter. En betydande skillnad jämfört med tilläggsskyddsärenden är att en förlorad varumärkesansökan eller ett förlorat varumärke kan sökas igen på samma eller väsentligen samma grunder som den förlorade ansökan/rättigheten. Tilläggsskyddsansökningar kan bara sökas inom ett visst och ganska snävt tidsfönster. Konsekvenserna av en förlorad ansökan/rättighet avseende tilläggsskydd är således betydande och kan innebära ett bakslag för patenthavaren. Det saknas alternativ för en sådan förlust, och här skiljer sig patenträtten i stort från varumärkesrätten. I tilläggsskyddssammanhang ställer det lilla fönstret för ansökningsperioden allt på sin spets. Ett exempel på att detta inte är övervägt i det nya föreslagna systemet, är att regelverket för att återinsätta en förlorad rättighet inför EUIPO föreslås vara detsamma som det stränga regelverk som tillämpas på varumärkesområdet (artikel 49 i förslaget). Det framstår inte som ett ändamålsenligt förslag. I vart fall har konsekvenserna av förslaget inte belysts på ett tillfredsställande sätt.

2.4 Särskilt om nationell ansökan om tilläggsskydd där grundpatentet är ett europeiskt patent med enhetlig verkan

När ansökan om tilläggsskydd grundar sig på ett nationellt beviljat marknadsgodkännande ska ansökan om tilläggsskydd hanteras av respektive nationella patentmyndighet. Det finns flera frågetecken i förslaget, bland annat hur alla nationella patentmyndigheter ska kunna upprätthålla sin kompetens när den absoluta majoriteten av alla ansökningar om tilläggsskydd ska hanteras av en central granskningsmyndighet vid vilken inte alla nationella patentmyndigheter kommer att vara representerade, samt att redan idag vissa nationella patentmyndigheter har undantag med betydelsen att de inte granskar tilläggsskyddsansökningar

WWW.AIPPI.SE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

enligt alla beviljandekrav i artikel 3 i tilläggskyddsförordningen. Fråga blir då om det kommer att vara tillåtet med en oförenlig praxis (vilket kan bli följden om inte alla beviljandekrav granskas) med avseende på europeiska patent med enhetlig verkan. En annan fråga är enligt vilken lagstiftning den granskande myndigheten ska bedöma artikel 3a i granskningen av en tilläggskyddsansökan där grundpatentet är ett europeiskt patent med enhetlig verkan? De nationella rättsordningarna tillämpar inte den europeiska patentkonventionen ("EPC") direkt, och därför verkar det vara uteslutet att tillämpa artikel 69 EPC och dess tolkningsprotokoll. Att tillämpa nationell lagstiftning verkar inte heller vara rätt eftersom det europeiska patentet med enhetlig verkan ska tolkas med just enhetlig verkan. Problematiken diskuteras inte i förslaget.

2.5 Förfarandet för ogiltighetsförklaring

Förslagen COM(2023) 221 respektive COM(2023) 222 omfattar att ansökningar om enhetliga tilläggskydd kan kombineras med ansökningar om nationella tilläggskydd i det nya centraliserade förfarandet. Överklagandeprocessen för en sådan kombinerad ansökan följer det som anges ovan, nämligen överklagandenämnden vid EUIPO, Europeiska Unionens tribunal och slutligen EU-domstolen. Det är begripligt att den enhetliga patentdomstolen ("UPC") inte kan hantera en sådan överklagandeprocess eftersom alla medlemsstater inte deltar i det enhetliga patentsamarbetet och överklagandet måste hanteras gemensamt för ansökan om enhetligt tilläggskydd och för de nationella tilläggskyddsansökningarna – det är ju trots allt en och samma ansökan. Det är svårare att förstå varför förslagen COM(2023) 221 respektive COM(2023) 222 omfattar att en fråga om ogiltighet av ett beviljat enhetlig tilläggskydd ska hanteras vid EUIPO, och inte av UPC. Sedan den 1 juni 2023 har vi en enhetlig patentdomstol som har exklusiv kompetens över enhetliga patent. Att den domstolen inte också skulle ha exklusiv kompetens att avgöra frågor om ogiltighet av enhetliga tilläggskydd förefaller varken vara en logisk följd av de nya förslagen – särskilt eftersom ogiltighet av nationella tilläggskydd som granskats och beviljats enligt förslagen COM(2023) 223 respektive COM(2023) 231 ska väckas vid nationell domstol eller vid UPC beträffande europeiska patent med enhetlig verkan

WWW.AIPPI.SE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

- eller vara i enlighet med syftet med det enhetliga patentsystemet. Den enhetliga patentdomstolen är dessutom en särskild patentdomstol som bör behålla sin totala exklusiva behörighet för europeiska patent med enhetlig verkan.

3. Diverse frågor

Nedanstående frågor ska inte förstås som av underordnad betydelse utan kunde, var och en, ha motiverat en egen rubrik. De är dock något mer kortfattade i sin beskrivning och får därför hanteras under kortare avsnitt under denna rubrik.

3.1 Ett nytt invändningsförfarande

Enligt artikel 19.2 i förordning nr 469/2009 om tilläggsskydd till patent för läkemedel, får invändning mot meddelande av tilläggsskydd inte framställas. För nationellt beviljade tilläggsskydd kvarstår detta invändningsförbud enligt förordningsförslagen. För centralt beviljade tilläggsskydd införs dock förslag på invändningsförfarande inför EUIPO. AIPPI Sverige har inga synpunkter på att det ges möjlighet till ett centralt förfarande om invändning mot centralt beviljade tilläggsskydd. Det förefaller kostnadseffektivt. Det kan dock ifrågasättas varför tredje part inte bör ha möjlighet att invända mot nationellt beviljade tilläggsskydd, dvs. varför processerna ska skilja sig åt i detta avseende. Visserligen sker invändningen i det centrala förfarandet innan den nationella myndigheten ska följa den centrala myndighetens yttrande om bifall eller avslag, men tredje part har möjlighet att ge synpunkter under det centrala ansökningsförfarandet vilket inte är en självklarhet inför alla patentmyndigheter med avseende på det nationella ansökningsförfarandet. Risken finns att de olika processerna inför nationell respektive central granskningsmyndighet leder till olika kvalitet i besluten, och möjligheten för tredje part att få sin röst hörd blir ojämn mellan förfarandena.

WWW.AIPPI.SE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

3.2 Kostnader i ärendet

Med det nya invändningsförfarandet följer också att förlorande part ska ersätta vinnande part för kostnader i invändningsärendet. Detta är nytt och skiljer sig också generellt från vad som gäller för svenska patentinvändningar. Dessutom skiljer det sig från vad patenthavare och invändare är vana vid inför den europeiska patentmyndigheten EPO, där huvudprincipen är att var part står sina egna kostnader i invändningsförfarande. I förslaget anges att Kommissionen ska ges rätt att anta implementeringsregler bland annat avseende kostnader och maxtaxa för kostnader i de olika förfaranden som förslaget beskriver. Det är en betydande osäkerhet för alla parter, att det inte finns någon indikation på hur kostnaderna ska räknas eller någon möjlighet att påverka Kommissionen i den här saken.

3.3 Offentlighet vid muntlig förhandling

När det gäller muntlig förhandling inför EUIPO i ansökningsförfarandet eller under ett invändningsförfarande ska dessa inte vara offentliga, eller ges offentlighet (artikel 44.2). Det kan ifrågasättas varför offentlighet inte är utgångspunkten, i synnerhet i överprövningsinstanserna. Det kan finnas skäl för myndigheten att göra undantag för enskilda dokument eller förhörspunkter, om det som ska avhandlas är föremål för företagshemlighet till exempel, men det bör kunna lösas genom att myndigheten har rätt att besluta om undantag från en annars offentlig kommunikation.

3.4 Representation

Förslagen till nya tilläggsskyddsförordningar innehåller bestämmelser om vem som får representera en sökande (eller annan part) inför EUIPO. Förslagen förefaller vara ganska tillåtande i det att den som kan identifiera sig som *”a practitioner established in the Union, entitled to act as a professional representative in patent matters before a national patent office or the European Patent Office, or a lawyer authorised to practise before the courts or tribunals of a Member State, may represent natural or legal persons before the Office”*. Det är inte klart

WWW.AIPPI.SE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

hur EUIPO kommer att tillämpa denna regel, och det vore önskvärt att det klargjordes att ombud med anställning i Sverige inte kommer att ifrågasättas eller att det kommer att krävas att sådana ombud visar intyg på sin tidigare erfarenhet i tilläggskyddsärenden inför PRV.

Av förslagen framgår inte vilken behörighet som kommer att krävas av ombud att företräda en sökande eller en invändare inför Europeiska Unionens Tribunal eller EU-domstolen i ärenden om tilläggskyddsansökan. Det kan inte uteslutas att europeiska patentombud inte anses ha sådan behörighet, vilket är olyckligt med hänsyn till att det oftast är tekniska frågor som ska avhandlas i överklagandet och den djuplodande kompetensen därmed finns hos det tekniskt kunniga patentombudet. Det kan inte uteslutas att europeiska patentombud inte anses ha sådan behörighet, vilket vore olyckligt med hänsyn till att det kan finnas behov av tekniskt sakkunnigt ombud.

3.5 Delegation till Kommissionen av "non-essential elements"

I preambelpunkterna 65 och 66 talas om att komplettera förordningarna med detaljer avseende innehållet i olika avseenden, inklusive ansökningsprocessen, och att Kommissionen ska ges delegation att utfärda sådana regler och detaljbestämmelser. AIPPI Sverige kan inte tillstyrka ett sådant förslag. Kommissionen har inte den nödvändiga förståelse och kunskap som krävs för att bestämma över detaljerna i ett sådant regelverk och det föreslagna förfarandet kan inte anses garantera en rättssäkerhet eller insyn för de som är berörda, dvs. främst läkemedels- och generikaindustrin. Det finns en mängd detaljer som är avgörande för tilläggskydds förfarandet men de föreslagna förordningarna visar snarast att Kommissionen har en uppfattning att väldigt mycket är "non-essential elements". Det är just detaljerna i tilläggskyddssystemet som gjort att nationell praxis inte är samstämmig, och eftersom förslagen i tilläggskydds förordningen inte omfattar mer detaljer än vad nuvarande tilläggskydds förordningar gör, finns det en inte oväsentlig risk för att Kommissionen gör antaganden om vad som gäller beträffande nationell patenträtt som är direkt felaktigt och som får konsekvenser i tillämpningen av förordningarna. Ett exempel som bara berörs i sak i förslagen som avser de nya enhetliga tilläggskydden (se

WWW.AIPPI.SE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

sid 11 i respektive COM(2023) 221 och COM(2023) 222), är att patenttiden visserligen kan sägas vara harmoniserad på ett övergripande plan inom EU (patenttiden är 20 år), men att det i själva verket är så att vilken specifik dag denna 20-åriga tid anses börja, respektive vilken dag som är den sista patentdagen, och följaktligen vilken dag som är den första dagen som tilläggskydd inträder, skiljer sig med flera dagar inom EU. Att EUIPO ska hålla ett register som anger "a mention that a certificate has lapsed" (Artikel 35.2(r)) skapar flera följdfrågor. Transparens och möjlighet för alla att inkomma med synpunkter på förslag avseende detaljbestämmelser måste därför vara utgångspunkten.

B. Tvångslicensiering

I denna del ges remissvar med anledning av Kommissionens Förslag till förordning om tvångslicensiering för krishantering och om ändring av förordning (EG) nr 816/2006. För AIPPI Sverige har remissyttrande i denna del utarbetats av en arbetsgrupp bestående av Behrang Kianzad, Ivan Hjertman och Kristian Fredrikson.

AIPPI Sweden får av tidsskäl avgränsa sitt remissvar i denna del enligt följande.

Den 1 april 2022 publicerade EU-kommissionen en *Call for Evidence* för att informera allmänheten och intressenter om varför initiativet rörande europeisk tvångslicens förbereds och vad det syftar till att uppnå. Totalt inkom 57 svar varav tre från Sverige, då från Advokatsamfundet, Svenskt Näringsliv samt Läkemedelsindustriföreningen (Lif), där samtliga betonar att tvångslicens utgör ett kraftigt ingrepp varför införandet bör vara förbundet med rättssäkerhet och förutsägbarhet, men även med effektivitet rörande det system som skapas för beviljande av tvångslicenser, beräkning av skälig ersättning och tidsgränser för beviljade tvångslicenser.

WWW.AIPPI.SE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor. AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.

AIPPI Sverige stödjer sedan lång tid principen att patentsystemet ska vara balanserat mellan olika intressen. I linje med detta ansluter sig AIPPI Sverige till ovan angivna synpunkter som lyfter fram det intrång i rättighetshavarnas immaterialrättigheter som tvångslicens *de facto* innebär, samtidigt som AIPPI Sverige av samma anledning ser positivt på ett harmoniserat europeiskt system för att tillgodose önskemål om ökad rättssäkerhet och förutsägbarhet. Särskilt under gränsöverskridande kriser som drabbar många länder är det ineffektivt och tidskrävande med fragmentiserade nationella system för beviljande av tvångslicens, vilket blev tydligt under Covid-19-pandemin.

AIPPI Sverige vill vidare särskilt peka på interaktionen mellan på ena sidan det föreslagna europeiska systemet för tvångslicens och på den andra sidan det enhetliga patentsystemet, som inkluderar ett enhetligt patent (Unitary Patent), som nyligen införts. Ytterligare uppmärksamhet behöver ägnas frågan om tvångslicens är tillfredställande reglerat för enhetliga patent, konsekvensen därav och vad som kan göras i det föreslagna tvångslicenssystemet för att motverka risken för olika tillämpning mellan reglerna för det enhetliga patentet och det föreslagna tvångslicenssystemet.

En ytterligare fråga som enligt AIPPI Sverige behöver utredas närmare är frågan om vilken myndighet som ska bemyndigas att handha frågor om tvångslicens och vilka konsekvenserna blir av att Patent- och registreringsverket, allmänna domstolar eller en särskild domstol gör det. Samtidigt behövs en bättre belysning av om andra myndigheter ska involveras, som t.ex. Konkurrensverket när det gäller tvångslicens beviljat på grund av konkurrenshämmande åtgärder och/eller missbruk av dominerande ställning.

Slutligen vill AIPPI Sverige framhålla att för att försäkra en harmoniserad tillämpning av de föreslagna reglerna bör, i likhet med internationella tvångslicenssystemet enligt TRIPS-avtalet, även frågor om skälig ersättning och export till tredje land regleras i samma förslag eller i anslutande förordning eller vägledning från Kommissionen.

WWW.AIPPISE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)

*AIPPI Sverige är en immaterialrättslig förening som arbetar med både nationella och internationella immaterialrättsliga frågor.
AIPPI Sverige är den nationella svenska föreningen inom internationella AIPPI - the Association for the Protection of Intellectual Property.*

Detta remissvar har kommunicerats inom AIPPI Sveriges styrelse och expedierats av AIPPI Sveriges president Sanna Wolk.

För AIPPI Sverige

A handwritten signature in blue ink that reads 'Sanna Wolk'.

Sanna Wolk

President, professor i civilrätt jämte Special Advisor

WWW.AIPPISE

PRESIDENT [SANNA WOLK](#) VICE PRESIDENT [CAMILLA MÖRCH](#) SKATTMÄSTARE [JOANNA APPLEQUIST](#)

SEKRETERARE [PIA JÄRVENGREN GERNER](#) KLUBBMÄSTARE [HANNA SONNING](#) WEBBMÄSTARE [MIRANDA ESPENÄS](#)